ÇEVRESEL ETİK KAVRAMININ PAZARLAMA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

THE EFFECTS of THE CONCEPT of ENVIRONMENTAL ETHICS on MARKETING

Fatih BİLİCİ

Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Mustafa Kemalpaşa Meslek Yüksekokulu, Pazarlama Bölümü, Bursa, Türkiye.

https://orcid.org/0000-0003-4803-0463

Nebi SEREN

Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Orhangazi Yeniköy Asil Çelik Meslek Yüksekokulu, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Bursa, Türkiye.

https://orcid.org/0000-0003-4080-4823

ÖZET

Bu çalışma, çevresel etik üzerine yapılan akademik araştırmaların durumunu ve bu çalışmaların ülkelerin ihracat performansları üzerindeki potansiyel etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Çalışma, çevresel etik konusundaki akademik araştırmaların ekonomik sonuçlara katkıda bulunup bulunmadığını, bu alanda lider olan ülkelerin ihracat performanslarını analiz ederek belirlemeyi amaçlamaktadır.

Analiz, çevresel etik üzerine en fazla akademik yayın üreten 20 ülkenin OECD'nin 2022 yılına ait toplam ihracat verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çevresel etik konusundaki akademik yayın sayıları ile bu ülkelerin toplam ihracat hacmi arasındaki ilişki, SPSS v21 programı kullanılarak yapılan bivariate korelasyon analiziyle değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları, çevresel etik üzerine yapılan akademik çalışmalar ile bu ülkelerin ihracat performansları arasında orta düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (**r = 0.627, p = 0.003**).

Bu çalışma, çevresel etik araştırmalarının olası ekonomik etkilerini anlamaya yönelik değerli bir katkı sunmaktadır. Çevresel etik üzerine yapılan çalışmaların ülkelerin pazarlama faaliyetlerine olası etiklerine vurgu yaparak politika belirleyicilere yol gösterici bilgiler sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Çevresel Etik, Sürdürülebilirlik Çalışmaları, İhracat Performansı, Akademik İlişki Analizi

ABSTRACT

This study comprehensively investigates the state of academic research on environmental ethics and its potential impact on countries' export performance. It aims to determine whether academic studies on environmental ethics contribute to economic outcomes by analyzing the export performance of countries that are leaders in this field.

The analysis was conducted using data from the top 20 countries with the highest number of academic publications on environmental ethics, based on OECD 2022 statistics. The relationship between the number of academic publications on environmental ethics and the

total export volume of these countries was evaluated through bivariate correlation analysis using SPSS v21 software. The analysis results reveal a moderate positive and statistically significant correlation ($r = 0.627$, $p = 0.003$) between the academic studies on environmental ethics and the export performance of these countries.

This study provides a valuable contribution to understanding the potential economic impacts of environmental ethics research. It aims to offer policy-makers guiding insights by emphasizing the possible ethical implications of environmental ethics studies on countries' marketing activities.

Keywords: Environmental Ethics, Export Performance, Bivariate Correlation Analysis, Academic Research, Economic Impacts

1. GİRİŞ

Çevresel etik, bireylerin, toplulukların ve ulusların çevreye yönelik sorumluluklarını ele alan disiplinler arası bir konu olarak son yıllarda önem kazanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma politikalarının temelinde yer alan çevresel etik kavramı, ekonomik büyümeye çevresel duyarlılık bakış açısıyla da ele alınmaktadır. Günümüzde çevresel kaynakların hızla tükenmesi, işletmeleri sürdürülebilirlik politikalarını gözden geçirmeye ve çevresel konularda daha proaktif davranmaya yönlendirmiştir. Bu bağlamda işletmeler çevresel sorunlara daha hassas bir yaklaşım sergileyerek, sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk çerçevesinde çevresel politikalar geliştirmektedirler (Aksu & Doğan, 2021).

Ekonomik faaliyetler ile çevresel duyarlılık arasındaki ilişki, akademik araştırmaların yanında ülkelerin uluslararası rekabet gücünü etkileyen bir unsur haline gelmiştir. Şanghay'da yapılan bir çalışmada, çevresel koruma yatırımları ile ekonomik büyüme arasında uzun vadeli bir denge ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, çevresel koruma yatırımlarının ekonomik büyümeyi destekleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Wang vd., 2011). Ayrıca çevresel harcamaların ekonomik performans üzerindeki etkilerini inceleyen başka bir araştırma, çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının rekabet avantajı sağladığını ve bu durumun işletmelerin kârlılıklarını artırabileceğini göstermektedir (Singh vd., 2016). Bu bağlamda çevresel etik çalışmalarının çevresel sorunların çözümüne ve ekonomik büyümenin sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, çevresel etik üzerine yapılan akademik çalışmaların ülkelerin ihracat performanslarıyla olan ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, çevresel etik konusunda en fazla akademik yayın yapan ülkeler ve bu ülkelerin OECD 2022 verilerine göre ihracat performansları analiz edilmiştir. İki değişken arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için bivariate korelasyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın temel amacı, çevresel etik konusundaki akademik faaliyetlerin ekonomik etkilerini anlamaya yönelik bir bakış açısı sunmaktır. Ayrıca elde edilen bulguların, çevresel sürdürülebilirlik politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki dolaylı etkilerini anlamaya katkıda bulunacağı öngörülmektedir. Mevcut çalışma hem akademik literatüre hem de uygulamalı politikalara katkı sunmayı hedeflemektedir. Çevresel etik ve ekonomik performans arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgular, sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulmasında önemli bir veri kaynağı olarak değerlendirilebilir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kavramsal sınırları yapılacak olan analiz ile örtüşmesi amacıyla üç ana başlık üzerinden kurgulanmıştır. Öncelikle derin ekoloji kavramının literatürde tuttuğu yer incelenmektedir. Özellikle derin ekolojinin seçilmesi sadece yakın çevresel ekosistemlerin

değil, ekonomik ölçeklerle çok alakalı olduğu düşünülmeyen olguların literatürde nasıl ele alındığını ortaya koyabilmektir. Ardından sosyal ekoloji kavramının literatürdeki yeri incelenmekte ve son olarak çalışmanın amacı olan olgunun literatürde ne şekilde yer tuttuğu çevresel etik kavramı başlığında incelenmektedir.

2.1. Derin ekoloji (Deep Ecology)

Derin ekoloji, insanın doğa ile olan ilişkisini detaylarıyla inceleyen ve doğanın değerini vurgulayan felsefi ve etik yaklaşımdır. Bu kavram, çevresel sorunların çözümünde daha derin bir anlayış ve etik sorumluluk gerektirdiğini savunmaktadır. Derin ekoloji ile ilgili yapılan çalışmalar, bu felsefenin ekosistem yönetimi, biyolojik çeşitlilik ve insan faaliyetlerinin çevresel etkileri üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Derin ekolojinin temel prensiplerinden biri, doğanın insan ihtiyaçlarından bağımsız bir değere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Akamani yaptığı çalışmada, derin ekolojinin koruma alanları yönetiminde nasıl uygulanabileceğini ve bu yaklaşımın biyolojik çeşitliliği koruma üzerindeki etkilerini incelemektedir (Akamani, 2020). Biyolojik çeşitlilik kaybı, derin ekolojinin önemli bir konu başlığıdır. Smith vd., derin deniz ekosistemlerinin iklim değişikliği ile nasıl etkilendiğini ve bu durumun ekosistem işlevleri üzerindeki sonuçlarını incelemektedir (Smith vd., 2009). Dell'Anno vd., derin deniz ekosistemlerinin biyolojik çeşitlilik kaybına noktasında ne kadar hassas olduğunu belirttikleri çalışmada, bunun ekosistem işlevleri üzerindeki olumsuz etkilerini ele almaktadır (Dell'Anno vd., 2015). Bu noktada, derin deniz ekosistemlerinin korunması, biyolojik çeşitliliğin ve ekosistem işlevlerinin korunması açısından öneme sahiptir.

İklim değişikliği, derin ekosistemlerin işleyişini etkileyen bir diğer faktördür. Danovaro vd. yaptıkları çalışmada, derin deniz ekosistemlerinin iklim değişikliğine nasıl tepki verdiğini ve bu değişikliklerin biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkilerini incelemektedir (Danovaro vd., 2004). Bu çalışma, derin ekolojinin iklim değişikliği ile mücadelede nasıl bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Doğa üzerindeki etkilerinden yola çıkarak, derin ekolojinin ekonomik boyutunun incelendiği çok sayıda çalışma mevcuttur. Jobstvogt vd., derin deniz ekosistem hizmetlerinin ekonomik değerini belirlemenin zorluklarını ele aldıkları çalışmada, bu hizmetlerin korunmasının ekonomik açıdan ne kadar önemli olduğunu öne sürmektedir (Jobstvogt vd., 2014). Bu çalışma, derin ekosistemlerin korunmasının çevresel ve ekonomik bir gereklilik olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kısacası derin ekoloji, doğanın gizli kalmış değerini vurgulayan ve insan faaliyetlerinin çevresel etkilerini sorgulayan bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar, derin ekolojinin biyolojik çeşitlilik koruma, iklim değişikliği ile mücadele ve ekonomik sürdürülebilirlik konularındaki önemini ortaya koymaktadır. Derin ekoloji, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmeyi ve bu ilişkinin daha sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

2.2. Sosyal ekoloji

Sosyal ekoloji, insan toplulukları ve doğal çevre arasındaki çok boyutlu etkileşimleri inceleyen bir disiplindir. Bu alanda yapılan çalışmalar, sosyal ve ekolojik sistemlerin birbirine bağlılığını anlamak ve bu etkileşimlerin sürdürülebilir yönetim stratejileriyle nasıl bütünleştirilebileceğini araştırmak amacıyla çeşitli yöntemler ve yaklaşımlar ile ele alınmaktadır. Öncelikle sosyal ekolojik sistemlerin yönetimi, insan faaliyetlerinin ekosistemler üzerindeki etkilerini dikkate alarak, bu sistemlerin gücünü artırmayı hedeflemektedir. Adger, sosyal ve ekolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi tanımlayarak, toplulukların dışsal stres ve değişimlerle nasıl başa çıktığını araştırmaktadır (Adger, 2000). Bu

bağlamda, Cinner ve Barnes, sosyal-ekolojik sistemlerde dayanıklılığı artıran faktörleri inceledikleri çalışmalarında, bu sistemlerin çevresel değişimlere karşı nasıl tepki verdiğini incelemektedir (Cinner ve Barnes, 2019). Sosyal-ekolojik deneyler, yerel toplulukların araştırma süreçlerine katılımını artırarak, sosyal-ekolojik dengeleri düzenlemekte önemli bir rol oynamaktadır. Gaba ve Bretagnolle, bu tür deneylerin, sosyal ve ekolojik süreçlerin etkileşimlerini anlamak için yerel toplulukların katılımını sağladığını belirtmektedir (Gaba ve Bretagnolle, 2020; Gaba ve Bretagnolle, 2019). Bu tür katılımcı yaklaşımlar, toplulukların kendi çevreleri üzerindeki etkilerini anlamalarına ve bu süreçlerde aktif rol almalarına olanak tanımaktadır. Destekleyici şekilde literatürde uzun dönemli sosyal-ekolojik araştırmaların önemi de vurgulanmaktadır. Wells vd., uzun dönemli çalışmaların, çevresel değişkenlerin etkilerini izlemek için gerekli olduğunu ve bu tür çalışmaların daha sağlam sonuçlar sağladığını ifade etmektedir (Wells vd., 2019). Bu tür araştırmalar, sosyal ve ekolojik faktörlerin birlikte değerlendirilmesini sağlayarak, daha etkili yönetim stratejileri geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Sosyal-ekolojik restorasyon, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Maniraho vd., sosyal-ekolojik restorasyonun çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan olumlu kazançlar sağladığını ve bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Maniraho vd., 2023). Bu bağlamda sosyal-ekolojik sistemlerin yönetimi, yerel toplulukların katılımını ve bilgi paylaşımını destekleyen yaklaşımların başarılı olacağı vurgulanmaktadır. Sosyal ekoloji alanında yapılan çalışmalar özetle, sosyal ve ekolojik sistemlerin etkileşimlerini anlamak ve bu etkileşimleri sürdürülebilir yönetim stratejilerine entegre etmek için çeşitli yöntemler geliştirmektedir. Bu çalışmalar, toplulukların kendi çevreleri üzerindeki etkilerini anlamalarına ve bu süreçlerde aktif rol almalarına olanak tanımaktadır.

2.3. Çevresel Etik Kavramı

Çevresel etik, insanın doğa ile olan ilişkisini ve bu ilişkideki ahlaki sorumlulukları inceleyen bir disiplindir. Bu alanda yapılan çalışmalar, çevresel etik ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanmasının, bireylerin ve toplumların çevreye karşı sorumluluklarını nasıl etkilediğini araştırmaktadır. Çevresel etik, bireylerin ve toplulukların çevresel sorunlara karşı duyarlılığını artırmayı hedeflemektedir. Toplumların yönlendirilmesinde eğitimin önemi göz önüne alındığında, eğitmenlerin çevresel etik konusundaki anlayışları, eğitim süreçlerinde önemli bir rol oynadığı net bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Karahan ve Roehrig, çevresel etik derslerinin sosyal bilimler ile bütünleştirilmesini inceledikleri çalışmalarında, öğretmenlerin çevresel sorunları sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan nasıl ele aldıklarını incelemektedir (Karahan ve Roehrig 2017). Bu çalışma, öğretmenlerin çevresel etik konusundaki bilgilerini artırarak, öğrencilerin çevresel sorunlarla başa çıkma yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Öğretmen adaylarının da çevresel etik anlayışları da önemli bir araştırma konusudur. Yapılan bir çalışma, öğretmen adaylarının çevresel etik yaklaşımının incelenerek, bu adayların ekosentrik tutumlar sergilediklerini ve sürdürülebilir çevreye yönelik olumlu tutumlar geliştirdiklerini oryata koymaktadır (Temel, 2019). Bu bulgular, çevresel etik eğitimine yönelik olumlu bir eğilimi göstermektedir. Gurbuzoglu-Yalmanci ve Aydin-Beytur, Türk ve Türkmenistanlı öğrencilerin çevresel etik yaklaşımlarını ve doğal zekâ seviyelerini incelemişlerdir. Çalışma, kadın katılımcıların çevresel etik bilgileri ve düzeylerinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Gurbuzoglu-Yalmanci ve Aydin-Beytur, 2023). Bu durum, cinsiyetin çevresel etik algısı üzerindeki etkisini göstermektedir. Tüketim toplumu bağlamında çevresel etik, bireylerin sorumluluklarını incelemektedir. Askholm ve Gram-Hanssen, çevresel etik uygulamalarının bireylerle birlikte politika yapıcılar tarafından da benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır (Askholm ve Gram-Hanssen, 2022). Bu yaklaşım, çevresel etik uygulamalarının toplumsal

yapılar içinde nasıl yer bulabileceğine dair önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Morrison vd., çevresel raporlama süreçlerini inceleyerek, organizasyonların çevresel etkileşimleri ile ilgili paydaşların yaklaşımlarındaki farklılıkları ortaya koymuşlardır (Morrison vd., 2016). Bu çalışma, çevresel etik ilkelerinin organizasyonel raporlama süreçleriyle nasıl bütünleştirilebileceğini dair bilgiler sunmaktadır.

İklim değişikliği ve çevresel etik arasındaki ilişki de önemli bir araştırma konusudur. Gardiner, iklim değişikliğinin mevcut jeopolitik sistem üzerindeki etkilerini ve bu sistemin etik boyutlarını tartışmaktadır (Gardiner, 2009). Bu bağlamda çevresel etik, iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Glenna, çevresel çatışmaların temelinde etik çatışmaların yattığını vurgulamaktadır (Glenna, 2009). Bu çalışma, çevresel sorunların çözümünde etik ilkelerin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca Pineda-Pinto, kentsel planlamada çevresel etik ilkelerinin uygulanmasının gerekliliğini vurgulamaktadır (Pineda-Pinto, 2020). Özetle çevresel etik, bireylerin ve toplumların çevreye karşı sorumluluklarını anlamalarına yardımcı olan önemli bir alandır. Bu alanda yapılan çalışmalar, çevresel etik ilkelerinin eğitim, tüketim ve politika gibi çeşitli alanlarda nasıl uygulanabileceğini göstermektedir. Çevresel etik, sürdürülebilir bir gelecek için gerekli olan bir anlayış ve eylem çağrısıdır.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, çevresel etik üzerine yapılan akademik çalışmaların ülkelerin ihracat performanslarıyla olan ilişkisini incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Çalışmada, bivariate korelasyon analizi yöntemi kullanılarak veriler değerlendirilmiştir. Analiz için gerekli olan veriler iki farklı kaynaktan elde edilmiştir. Çevresel etik üzerine yapılan akademik çalışmaların sayıları, ilgili ülkelerin bilimsel üretim düzeylerini temsil etmek üzere toplanmıştır. Bu veriler, çevresel etik alanında en fazla ve en az yayın üreten onar ülkeyi kapsayacak şekilde sınırlanmıştır. Böylece 20 ülke çalışmaya dahil edilmiş ve bu ülkelerin ihracat performansı verileri ise OECD'nin 2022 yılına ait toplam ihracat hacimlerinden alınmıştır. Bu kapsamda, çalışmada kullanılan veri seti, ülkelerin toplam akademik yayın sayısı ve ihracat hacmi olmak üzere iki ana değişkenden oluşmaktadır.

Veri analizi sürecinde SPSS v21 programı kullanılmıştır. Çalışmada, iki sürekli değişken arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için bivariate korelasyon analizi tercih edilmiştir. Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin gücü ve yönü belirlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı ile bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını değerlendirmek amacıyla anlamlılık (p-değeri) test edilmiştir.

Bu yöntem sayesinde, çevresel etik üzerine yapılan akademik çalışmaların yoğunluğunun ülkelerin ihracat performansı üzerindeki etkisi hakkında genel bir fikir elde edilmiştir. Ancak çalışmanın veri kapsamı yalnızca 2022 yılı ihracat verileriyle sınırlıdır ve elde edilen bulguların genelleştirilebilirliği sınırlı olabileceğinden, bu durum çalışmanın metodolojik sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Kapsamın 2022 yılı ile sınırlı kalmasının OECD verilerinde ilgili ülkelerin verilerinin en geniş kapsamlı sunulduğu yıl olarak gözlemlenmesinden kaynaklanmaktadır.

4. BULGULAR

Yapılan bivariate korelasyon analizi, çevresel etik üzerine yapılan akademik çalışmaların sayısı ile ülkelerin ihracat performansı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r = 0.627$, $p = 0.003$). Korelasyon katsayısının pozitif ve anlamlı olması, çevresel etik konusunda daha fazla akademik yayın yapan ülkelerin ihracat hacimlerinin daha

yüksek olma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, çevresel etik ve sürdürülebilirlik gibi kavramların ekonomik başarıya katkıda bulunabileceği fikrini desteklemektedir.

Bu bulgu, çevresel etik konusundaki akademik faaliyetlerin ülkelerin dış ticaret performanslarına etkisini anlamak için önemli bir ipucu sağlamaktadır. Özellikle, bu ilişkinin sadece bir korelasyonla sınırlı olmayıp, daha derin neden-sonuç bağlarının araştırılmasını gerektiren bir temel sunduğu düşünülmektedir. Çevresel etik çalışmalarının artışı, ülkelerin sürdürülebilir üretim yöntemlerini benimsemesine ve bu yöntemlerle üretilen ürünlere küresel pazarlarda daha fazla talep olmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca akademik araştırmaların çevresel farkındalık yaratma ve çevre dostu politikaların uygulanmasını teşvik etme potansiyeline sahip olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmada kullanılan ülke ihracat verileri ve çevresel etik alanında yapılan çalışma sayıları Tablo 1'de ve analiz sonucunda ortaya çıokan bivariate korelasyon analizi sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Ülke ihracat verileri ve Çevresel etik alanında yapılan çalışma sayıları

Export market volume in USD	Amount	Number of works
Australia	375906550066,00	141
Canada	623005653628,00	187
Czechia	228519163938,00	21
Estonia	25422723384,00	3
France	891538554428,00	59
Germany	1909381226793,00	104
Hungary	150701853394,00	9
Luxembourg	130189870359,00	1
New Zealand	63312042938,00	29
Spain	484594102081,00	65
Türkiye	242560381542,00	41
United Kingdom	1057670588254,00	314
United States	2635789043333,00	1067
Argentina	85643087551,00	12
Bulgaria	43520126981,00	2
China (People's Republic of)	3187722501234,00	126
Croatia	32371118788,00	3
India	574310634099,00	43
Indonesia	239360860110,00	17
South Africa	100591106781,00	54

Tablo 2: Bivariate Korelasyon Analizi Sonuçları

Correlations

		V2	V3
V2	Pearson Correlation	1	,627**
	Sig. (2-tailed)		,003
	N	20	20
V3	Pearson Correlation	,627**	1
	Sig. (2-tailed)	,003	
	N	20	20

5. SONUÇ

Çalışma bulguları, çevresel etik konusundaki akademik üretkenliğin ekonomik performansla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Çevresel etik konusundaki akademik çalışmaların, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sorumluluk alanlarında politika geliştirme süreçlerine katkı sunma potansiyeli büyüktür. Çalışma sonuçları, ülkelerin çevresel etik konusundaki akademik yatırımlarını artırmaları ve bu yatırımları ekonomik kalkınma stratejileriyle bütünleştirmeleri gerektiğini göstermektedir. Böylece çevresel sorumluluk ve ekonomik başarı arasındaki ilişki daha sürdürülebilir bir şekilde geliştirilebilir. Çevresel etik kavramları hakkındaki sosyal bilincin artması ülkelerin pazarlanabilir ürünlerinin ve ihracat rakamlarında iyileşmeyi sağlayabilecek yeni bilgilere ulaşmasını ve müşterilerinin gözündeki değerinin artmasını sağlayabilecek bir olgu olarak gözlemlenmektedir.

Çalışma sonucu çevresel etik konusunda araştırma sayıları fazla olan ülkelerin aynı zamanda başarılı ihracat rakamlarına sahip oldukları ortaya konmaktadır. Pazarlanabilir ürünlerin bilinen pazarlama teknikleri ve ülkelerin pazarlama ağlarıyla desteklenerek ve çevresel etik bilinci içerisinde yapılmasının ülkelere olumlu katkıları olacağı gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmaları destekler biçimde, çevresel bilinç ile üretilen ürünlerin, çevresel bilgi ve farkındalığın, tüketicilerin çevre dostu ürünleri tercih etme kararlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Mishal vd., 2017). Lin ve Niu, çevresel bilgi ve sosyal normların, tüketicilerin yeşil ürünleri satın alma davranışlarını etkilediğini göstermektedir. Bu durum, pazarlamacıların çevresel bilinci artırarak, tüketicilerin yeşil ürünlere yönelmelerini teşvik etmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır (Lin ve Niu, 2018).

Çalışma 2022 yılına ait ihracat verileri ve Web of Science (WoS) veri tabanındaki akademik yayınlarla sınırlıdır. Bu nedenle, sonuçların genelleştirilebilirliği sınırlıdır. Özellikle diğer yıllara ait ihracat verilerinin ve farklı akademik veri tabanlarından elde edilen bilgilerin analize dahil edilmesi, bu ilişkinin daha sağlam bir şekilde değerlendirilmesine imkân sağlayacaktır. Çalışmanın sadece korelasyon analiziyle sınırlı olması, neden-sonuç ilişkisi hakkında net bir bilgi sunamamaktadır. İlerleyen çalışmalarda, regresyon analizi veya yapısal eşitlik modellemesi gibi daha karmaşık istatistiksel yöntemler kullanılarak bu ilişkinin daha detaylı bir şekilde incelenmesi önerilmektedir. Özellikle çevresel etik çalışmalarının ihracat performansı üzerindeki etkisinin hangi mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştiğinin araştırılması, literatüre önemli katkılar sunabilir. Çevresel etik ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için ekonomi, çevre bilimleri ve sürdürülebilirlik

çalışmaları alanlarındaki uzmanlıkların bir araya geldiği çok disiplinli araştırmalar yapılması literatüre daha geniş kapsamlı katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Adger, W. N. (2000). Social and ecological resilience: Are they related? Progress in Human Geography, 24(3), 347–364. https://doi.org/10.1191/030913200701540465

Akamani, K. (2020). Integrating deep ecology and adaptive governance for sustainable development: Implications for protected areas management. *Sustainability*, *12*(14), 5757. https://doi.org/10.3390/su12145757

Aksu, B. Ç. and Doğan, A. (2021). Çevresel sürdürülebilirlik ve insan kaynaklarıyönetimi fonksiyonlarının yeşil iky bağlamında değerlendirilmesi. Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(3), 137-148. https://doi.org/10.52791/aksarayiibd.947200

Askholm, M. M., & Gram-Hanssen, K. (2022). Environmental ethics in action: Relations between practices, ethics and the culture of consumer society. Consumption and Society, 5(1), 1-20. https://doi.org/10.1332/xwic6056

Cinner, J. E., & Barnes, M. L. (2019). Social dimensions of resilience in social-ecological systems. One Earth, 1(3), 287-299. https://doi.org/10.1016/j.oneear.2019.08.003

Danovaro, R., et al. (2004). Biodiversity response to climate change in a warm deep sea. Ecology Letters, 7(9), 823-829. https://doi.org/10.1111/j.1461-0248.2004.00634.x

Dell'Anno, A., et al. (2015). Unveiling the biodiversity of deep-sea nematodes through metabarcoding: Are we ready to bypass the classical taxonomy? PLOS ONE, 10(12), e0144928. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0144928

Gaba, S., & Bretagnolle, V. (2019). Social-ecological experiments to foster agroecological transition. Sustainability, 11(13), 3670. https://doi.org/10.3390/su11133670

Gaba, S., & Bretagnolle, V. (2020). Social-ecological experiments to foster the agroecological transition. People and Nature, 2(3), 689-703. https://doi.org/10.1002/pan3.10078

Gardiner, S. M. (2009). Ethics and climate change: An introduction. Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change, 1(1), 1-10. https://doi.org/10.1002/wcc.16

Glenna, L. (2009). Value-laden technocratic management and environmental conflicts. *Science Technology & Human Values*, *34*(4), 1–20. https://doi.org/10.1177/0162243909340268

Glover, A. G., & Smith, C. R. (2003). The role of deep-sea biodiversity in the functioning of deep-sea ecosystems. Deep Sea Research Part II: Topical Studies in Oceanography, 50(22-26), pp. 3097–3109. https://doi.org/10.1016/j.dsr2.2003.07.001

Gurbuzoglu-Yalmanci, A., & Aydin-Beytur, A. (2023). Investigation of Turkish and Turkmenistanian students' approaches towards environmental ethics and their levels of naturalistic intelligence. Journal of Education in Science Environment and Health, 9(1), 1-14. https://doi.org/10.55549/jeseh.1231241

Jobstvogt, N., et al. (2014). How can we identify and communicate the ecological value of deep-sea ecosystem services? PLOS ONE, 9(7), e100646. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0100646

Karahan, A., & Roehrig, G. (2017). Case study of science and social studies teachers co-teaching socioscientific issues-based instruction. Eurasian Journal of Educational Research, 72, 1-20. https://doi.org/10.14689/ejer.2017.72.4

Levin, L. A., et al. (2001). Environmental influences on the distribution of deep-sea species. Marine Ecology Progress Series, 222, 1-15. https://doi.org/10.3354/meps222001

Maniraho, A., et al. (2023). A framework for drivers fostering social-ecological restoration within forest landscape based on people's participation: A systematic literature review. Discover Sustainability, 4(1), 1-16. https://doi.org/10.1007/s43621-023-00141-x

Mann, S., Dyer, J., & McGowan, P. (2015). Educating for ICT4S: Unpacking sustainability and ethics of ICT student intakes. In Proceedings of the ICT4S 2015 Conference (pp. 1–10). https://doi.org/10.2991/ict4s-env-15.2015.27

Morrison, M., et al. (2016). Environmental reporting through an ethical looking glass. *Journal of Business Ethics*, *138*(4), 1–20. https://doi.org/10.1007/s10551-016-3136-4

Ogaga, O., et al. (2022). Ethical leadership and sustainability of agro-allied firms: Moderating role of environmental dynamism. International Journal of Ethics and Systems, 38(1), 1-15. https://doi.org/10.1108/ijoes-12-2021-0226

Pineda-Pinto, M. (2020). Environmental ethics in the perception of urban planners: A case study of four city councils. Urban Studies, 57(12), 1-20. https://doi.org/10.1177/0042098019887932

Rex, M. A., et al. (2006). A test of the hypothesis that deep-sea biodiversity is greater than that of shallow water. *Marine Ecology Progress Series*, *321*, 1–12. https://doi.org/10.3354/meps321001

Singh, N., Ma, J., & Yang, J. (2016). Optimizing environmental expenditures for maximizing economic performance. Management Decision, 54(10), 2544-2561. https://doi.org/10.1108/md-01-2016-0037

Smith, C. R., et al. (2009). Climate, carbon cycling, and deep-ocean ecosystems. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *106*(51), 21844–21849. https://doi.org/10.1073/pnas.0908322106

Szmigin, I., et al. (2009). The conscious consumer: Taking a flexible approach to ethical behaviour. International Journal of Consumer Studies, 33(2), 224-231. https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2009.00750.x

Temel, S. (2019). Prospective teachers' understanding of environmental ethics approach: A qualitative study. *SHS Web of Conferences*, *p. 66*, 01010. https://doi.org/10.1051/shsconf/20196601010

Thiel, H., & Schriever, G. (2006). The deep-sea ecosystem: A global perspective. Oceanography and Marine Biology: An Annual Review, 44, 1-38. https://doi.org/10.1201/9781420038820.ch1

Van Dover, C. L. (2014). Impacts of anthropogenic disturbances at deep-sea hydrothermal vent ecosystems: A review. Frontiers in Marine Science, 1, 1-12. https://doi.org/10.3389/fmars.2014.00001

Wang, L., Yang, Y., Wang, L. J., & Guo, J. (2011). Empirical research on the relationship between investment of environmental protection and economic growing of Shanghai. Advanced Materials Research, 361-363, 1066-1070. https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/amr.361-363.1066

Wells, N. M., et al. (2019). The importance of long-term social-ecological research for the future of restoration ecology. *Restoration Ecology*, *27*(5), 619–627. https://doi.org/10.1111/rec.13000

Wesarat, P., Yusof, N., & Kamarudin, L. (2017). Role of organizational ethics in sustainable development: A conceptual framework. International Journal of Sustainable Future for Human Security, 5(1), 1-10. https://doi.org/10.24910/jsustain/5.1/6776